

В. А. Мамаева

ПРАБЛЕМЫ І ПЕРСПЕКТЫВЫ РАЗВІЦЦЯ ЛАГІСТЫЧНАЙ СІСТЭМЫ Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

У артыкуле разглядаецца развіццё лагістычнай сістэмы Рэспублікі Беларусь з улікам атрыманых за шэраг гадоў значэнняў індэкса эфектыўнасці лагістыкі, распрацаванага Сусветным банкам, які дазваляе правесці ацэнку бягучага стану лагістычнай галіны той ці іншай краіны па шасці ацэначных крытэрах (эфектыўнасць мытнага афармлення; якасць лагістычнай інфраструктуры; прастата і даступнасць міжнародных паставак; узровень кампетэнтнасці лагістычнага абслугоўвання; магчымасць адсочвання міжнароднай пастаўкі грузаў; своечасовасць паставак), а таксама прапануюцца напрамкі павышэння эфектыўнага функцыянавання лагістычнай сістэмы.

Лагістычная сістэма Рэспублікі Беларусь уяўляе сабой асаблівы комплекс, які складаецца з пэўных звёнаў, у рамках якога выконваюцца тыя ці іншыя лагістычныя аперацыі і функцыі. Як і любая сістэма, яна адчувае на сабе ўплыў мноства фактараў і ў той жа час сама стымулюе іх развіццё ў пэўным кірунку.

У цяперашні час у Рэспубліцы дзейнічаюць 43 суб'екты гаспадарання лагістычнай накіраванасці. У Мінскім рэгіёне знаходзіцца 31 суб'ект, у Брэсцкім рэгіёне – 6 лагістычных цэнтраў. Дзевяць з 16 гандлёва-лагістычных (аптова-лагістычных) цэнтраў абслугоўваюць уласныя грузапатокі. Дзевяць лагістычных цэнтраў з'яўляюцца мультымадальнымі з пад'язнымі шляхамі двух і больш відаў транспарту, астатнія абслугоўваюцца толькі аўтамабільным транспартам. Біржавыя склады ў Рэспубліцы Беларусь маюць тры лагістычныя цэнтры.

Недастатковае развіццё лагістычнай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь характарызуе індэкс эфектыўнасці лагістыкі (logistics performance index – LPI), які распрацаваны Сусветным банкам і дазваляе правесці ацэнку бягучага стану лагістычнай галіны той ці іншай краіны па шасці ацэначных крытэрах і разлічыць на іх аснове сярэдняе значэнне індэкса па кожнай краіне.

У якасці крытэрыяў ацэнкі выступаюць:

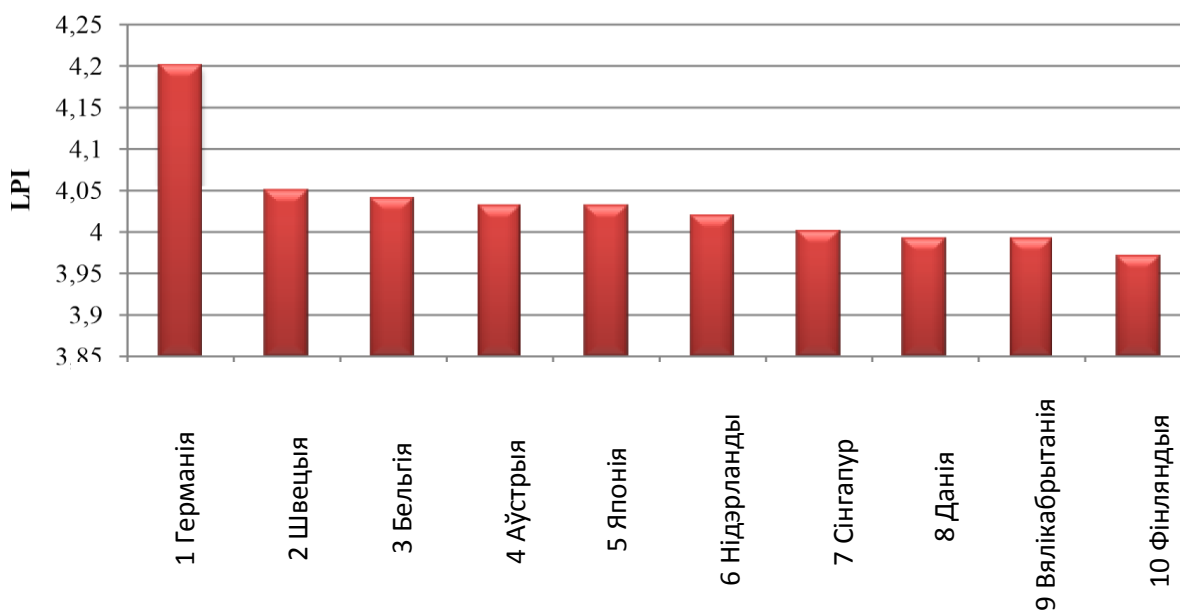
- эфектыўнасць мытнага афармлення;
- якасць лагістычнай інфраструктуры;
- прастата і даступнасць міжнародных паставак;
- узровень кампетэнтнасці лагістычнага абслугоўвання;
- магчымасць адсочвання міжнароднай пастаўкі грузаў;
- своечасовасць паставак.

Па выніках даследавання Сусветнага Банка, у 2018 годзе ў топ-10 краін з найбольш эфектыўнай лагістычнай сістэмай увайшлі такія развітыя дзяржавы, як Германія, Швецыя, Бельгія, Аўстрыя, Японія, Нідэрланды, Сінгапур, Данія, Вялікабрытанія, Фінляндыя (малюнак 1).

У Еўрапейскім рэгіёне найвышэйшыя пазіцыі ў рэйтынгу LPI займае Польшча – 28-е месца, Эстонія – 36, Літва – 54, Украіна – 65, Латвія – 70.

Значэнні індэкса LPI па Рэспубліцы Беларусь за 2012–2018 гг. адлюстраваны ў табліцы 1 [1].

Калі параўноўваць краіны Еўразійскага эканамічнага саюза (ЕАЭС), то Казахстан палепшыў сваю пазіцыю ў рэйтынгу, перамясціўшыся з 77-га месца ў 2016 года на 71-е ў 2018 годзе. Расія паднялася з 99-га месца адразу на 75-е месца. Армения таксама паказала значны рост, перамясціўшыся са 141-га месца ў 2016 годзе на 92-е ў 2018 годзе. Узбекістан увайшоў у сотню лідараў, апынуўшыся на 99-м месцы. Кыргызстан у 2018 годзе палепшыў свае пазіцыі і ўзняўся ў рэйтынг са 146-га на 108-е месца.

Малюнак 1 – Топ-10 краін з найбольш эфектыўнай лагістычнай сістэмай у 2018 г.

Табліца 1 – Індэкс LPI Рэспублікі Беларусь у 2012–2018 гг.

Крытэрыі ацэнкі	Значэння па гадах							
	2012		2014		2016		2018	
	бал	месца	бал	месца	бал	месца	бал	месца
Мытня	2,24	121	2,50	87	2,03	136	2,35	112
Інфраструктура	2,78	65	2,55	86	2,19	135	2,44	92
Міжнародныя перавозкі	2,58	107	2,74	91	2,62	92	2,31	134
Якасць і кампетэнтнасць	2,65	89	2,46	116	2,32	125	2,64	85
Адсочванне праходжання Груз	2,58	98	2,51	113	2,16	134	2,54	109
Своечасовасць паставак	2,87	114	3,05	93	3,04	96	3,18	78
Індэкс LPI	2,62	91	2,64	99	2,40	120	2,57	103

Нягледзячы на гэта, Рэспубліка Беларусь са 160 краін свету ў 2018-м годзе заняла 103-е месца. Да гэтага яе лепшым вынікам была 74 пазіцыя ў 2007 годзе. У 2012 годзе Рэспубліка Беларусь займала 91-е месца, у 2014 годзе – 99-е, а ў 2016 годзе – 120-е месца.

Аднак варта адзначыць, што індэкс эфектыўнасці лагістыкі ў пэўнай ступені суб'ектыўны, пасколькі метадалогія ацэнкі эфектыўнасці лагістыкі не з'яўляецца чыста навуковай, як прызнаюць яе распрацоўшчыкі Сусветнага банка. Даследаванне грунтуецца на выніках апытанняў міжнародных лагістычных кампаній. Пры гэтым не ўлічваюцца асаблівасці асобных краін, не вядзецца апытання спажыўцоў лагістычных паслуг, напрыклад, адносна плошчы тэрыторыі, месца размяшчэння, наяўнасці выхаду да мора, колькасці насельніцтва і інш. Пры ўсёй суб'ектыўнасці нізкі індэкс эфектыўнасці лагістыкі паказвае, што нацыянальны рынак лагістычных паслуг у Рэспубліцы Беларусь пакуль яшчэ недастаткова сфарміраваны і развіваецца больш павольнымі тэмпамі, чым у краін-суседзяў.

У 2019 годзе ў выніку маніторынгу стану лагістычнай сістэмы, аналізу сферы грузаперавозак Рэспублікі Беларусь былі выяўлены наступныя праблемы: недастатковыя аб'ёмы інвестыцый у лагістычны сектар; нерацыянальнае размяшчэнне некаторых лагістычных цэнтраў адносна маршрутаў лагістычных патокаў; складаны дакументаабарот; недастатковы ўзровень развіцця лагістычнай інфраструктуры.

Размяшчаючыся ў цэнтры Еўропы, Рэспубліка Беларусь з'яўляецца своеасаблівым скрыжаваннем, па якім праходзяць самыя кароткія шляхі на поўнач і поўдзень, усход і захад. Дзякуючы гэтаму маюцца вялікія магчымасці для ажыццяўлення розных відаў транзіту па яе тэрыторыі і, адпаведна, для росту даходаў ад яго. Для эфектыўнай рэалізацыі транзітнага патэнцыялу на базе інтэграцыі ў еўрапейскую транзітную сістэму неабходна працягваць мадэрнізацыю транспартных камунікацый, энергасістэмы, інфармацыйных сістэм, надаваць асаблівую ўвагу развіццю міжнародных транспартных калідораў; развіццю транспартнай лагістыкі; удасканаленню нарматыўна-прававой базы, у адпаведнасці з прававымі нормамаі, якія прымяняюцца ў еўрапейскай транзітнай сістэме.

У мэтах павышэння эфектыўнасці функцыянавання лагістычнай інфраструктуры ў Рэспубліцы неабходна працягваць развіццё лагістычнай дзейнасці за кошт актыўнага выкарыстання інавацыйных тэхналогій аўтаматызацыі і кіравання.

У сваю чаргу мытным органам неабходна працягваць забяспечваць баланс паміж аб'ёмамі кантролю, гарантаваным процідзеяннем трансгранічнай злачыннасці, хуткасцю апрацоўкі грузаў, абавязкамі папаўнення рэспубліканскага бюджэту і выканання міждзяржаўных абавязацельстваў. Рашэнне гэтых задач бачыцца ў аб'яднанні намаганняў мытных органаў і прадстаўнікоў бізнесу, якія ўзаемна змогуць паўплываць на павышэнне транзітнай прывабнасці Рэспублікі Беларусь

Неабходна развіваць міжнароднае супрацоўніцтва па такіх пытаннях, як абмен перадавым вопытам, інфармацыйнае ўзаемадзеянне, развіццё прадпрымальніцкіх сувязяў, навукова-тэхнічнае і адукацыйнае супрацоўніцтва, што ў сваю чаргу дасць магчымасць забяспечыць павелічэнне аб'ёмаў і павышэнне якасці лагістычных паслуг у Рэспубліцы Беларусь, будзе спрыяць развіццю стратэгічнага партнёрства паміж беларускімі і замежнымі ўдзельнікамі лагістычнай дзейнасці, у тым ліку ў рамках Кітайска-Беларускага індустрыяльнага парку «Індустрыяльны парк «Вялікі камень» і ініцыятывы «Эканамічны пояс Шаўковага шляху».

Як вядома, эфектыўнае функцыянаванне лагістычнай сістэмы ў значнай ступені залежыць ад прававога рэгулявання. У Рэспубліцы Беларусь прававая база рэгулюе толькі асобныя вобласці ажыццяўлення транспартна-лагістычнай дзейнасці. Таму ў перспектыве важнай умовай удасканалення лагістычнай сістэмы з'яўляецца развіццё прававых асноў яе рэгулявання і ўдасканаленне эканамічных умоў для эфектыўнага выкарыстання транзітнага патэнцыялу.

Важнай і неабходнай умовай для эфектыўнага функцыянавання лагістычнай сістэмы з'яўляецца распрацоўка мер па яе ўдасканаленні, да ліку асноўных з іх варта аднесці:

– стварэнне нацыянальнай інфармацыйнай сістэмы маніторынгу таварных і транспартных патокаў, укараненне CALS-тэхналогіі кіравання ланцугамі паставак, электроннага дакументазвароту, TMS-тэхналогіі кіравання транспартам, WMS-тэхналогіі кіравання складам, RFID-тэхналогіі бескантактавай ідэнтыфікацыі;

– развіццё рынку паслуг лагістычных апэратараў 3PL-узроўню, аптымізацыя здзяйснення мытных працэдур, фарміраванне эфектыўных мультымадальных схем дастаўкі, пашырэнне пераліку паслуг, спрашчэнне дакументазвароту, развіццё аўтсорсінгу, выкарыстанне сучасных тэхналогій, прыцягненне вядучых сусветных лагістычных апэратараў;

– усталяванне ўзаемадзеяння ў рамках праграм міжнароднага супрацоўніцтва, пашырэнне міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы падрыхтоўкі спецыялістаў па

лагістыцы, даследаванне міжнароднага лагістычнага рынку, а таксама яго асобных элементаў, даследаванне нацыянальнага лагістычнага рынку;

– інтэграцыя лагістычнай інфраструктуры Кітайска-беларускага індустрыяльнага парка «Вялікі камень» і Шаўковага шляху ў лагістычную сістэму Беларусі, стварэння лагістычнай інфраструктуры індустрыяльнага парка ва ўвязцы з сеткай лагістычных цэнтраў Беларусі;

– даследаванне таварных патокаў у розных відах транспартных зносін, развіцця сеткі кантэйнерных лагістычных цэнтраў;

– захаванне парадку размяшчэння лагістычных цэнтраў у транспартных вузлах з улікам таварных і транспартных патокаў.

Такім чынам, фарміраванне і рэалізацыя распрацаваных мер з’яўляецца важным напрамкам фарміравання эфектыўнай лагістычнай сістэмы, якая ахоплівае розныя сферы дзейнасці. Бо Рэспубліка Беларусь знаходзіцца ў цэнтры важных транспартных патокаў, то рэалізацыя гэтых мер можа даць магчымасць нашай краіне стаць цэнтрам транс’еўрапейскай магістралі для ажыццяўлення розных відаў транзіту па яе тэрыторыі і, адпаведна, для росту даходаў ад яго.

Літаратура

1 Афіцыйны сайт Сусветнага банка Рэспублікі Беларусь [Электронны рэсурс] / – Мінск, 2020. – Рэжым доступу : <http://www.worldbank.org>. – Дата доступу : 13.04.2020.